

Vyhnanci ve městě vyhnanců

LUBOŠ PALATA
redaktor LN

Je konec devadesátých let. Dálnice z Berlína do Wrocławu je pořád ještě ve stavu, v jakém ji nechal uprostřed války Adolf Hitler a nacistické Německo. Jen průseky v lese pomalu zarůstají, ale v rovinaté, klidné krajině je zemská jizva připravená stát se už před padesáti lety dálnicí dobře vidět.

Breslau, mohutné město na mohutnici Odře, se mělo stát jednou z velkých německých metropolí. Jakýmsi hlavním městem východu tehdejšího Německa, který se měl stát podle nacistických plánů novým životním prostorem.

Místo toho se ale na konci války Breslau stalo jednou z posledních německých pevností, která až do šestého května, kdy kapitulovalo celé Německo, odolávala sovětskému obležení, aby s jeho koncem přestalo být po tisících letech německým městem. A stalo se městem Poláků, Poláků z dnešní Ukrajiny.

„Stále se tu cítím jako cizinec. Když přijedu od Lvova, pláču smutkem. Když přijedu zdejší němečtí rodáci sem, pláčou také. Rozumím jim.“ říká mi v prosinci roku 1998 Tadeusz Szalewicz, který sem do Breslau, dnes Wrocław, přišel hned po válce v sedmnácti letech. Přišel jako vyhnanec z polského Lvova, který na konci „vyhrané“ války musel Poláci stejně jako Vilnius a další polská města a vesnice na východu meziválečného Polska vyklidit a vystěhovat se sem, do „ziskávaných území“ asi dvousetkilometrového pásu východní části německé říše.

Ten Stalin Polákům věnoval jako „odškodné“ za území, které si Sovětský svaz ponechal na základě paktu s Hitlerem ze srpna roku 1939. Křemí také blahosklonně dovolil, aby Poláci odsud po válce vyhnali všechny zdejší Němce, které

sama, když byla evakuována nacisty před postupující Rudou armádou. Na jejích místech naopak přišly miliony Poláků z dnešní Litvy, Ukrajiny, Běloruska, tehdy prostě Sovětského svazu.

Breslau, přejmenované na Wrocław, vlastně nikdy v historii nebylo polským městem (a přestože má český název Vratislav, údajně podle svého zakladatele českého knížete Vratislava, ani českým městem), se stalo Polákům náhradou za ztracený Lvov. Pro lidi jako Tade-

Wrocław 1998

usz Szalewicz pak doslova. V roce 1945 to však vypadalo spíše na daný dar než na výhodnou výměnu, inzerát na niž by mohl znít: „Vyměním byt na budoucí sovětské Ukrajině za byt v bývalém německém Slezsku.“

Na rozdíl od Lvova, který válka nechala jako zázrakem téměř neporušený, bylo totiž město Breslau po roce 1945 jen jednou velkou hromadou trosk. To, co nedokázali zničit Sověti, zničil šílený velitel „pevnosti Breslau“, gauleiter Karl Hanke, který celou čtvrt města nechal srovnat se zemí a nechal tam vytvořit provizorní letiště. To, jak se ukázalo, nemělo ani tak sloužit jako poslední možnost pro zásobování obránců, ale samotnému Hanke, který v noci před kapitulací na 6. května 1945 nasedl do posledního letadla a uletěl přes Krkonoše kamsi do Čech. Podle jedné verze byl zastřelen při pokusu o útek ze zajateckého tábora kdesi u Chomutova, podle jiné byl viděn po roce 1945 v Argentíně.

Lidem jako Tadeusz Szalewicz ale Hanke po sobě zanechal místo jednoho z nejkrásnějších měst v Německu jen zbroceníště. Ještě ve svých sedmašedesáti letech viděl před sebou Szalewicz hrůzostrašný

Vyhnaní Poláků ze Lvova do Breslau však vděčí poválečná Wrocław za svoji duši. Za to, že vůbec nějakou duši měla, na rozdíl od mnoha jiných měst v českých Sudelech a „získaném“ Polsku.

Stala se univerzitním městem a profesorský sbor zdejší univerzity a techniky pocházel po válce téměř výlučně právě ze staroslavných polských vysokých škol ze Lvova. „Lvované“ dominovali v kultuře i školství a Wrocławu vtiskli Lvovský charakter města,“ říkála

„Stále se tu cítím jako cizinec. Když přijedu od Lvova, pláču smutkem. Když přijedu zdejší němečtí rodáci sem, pláčou také.“

mi historička Tereza Kulaková. Ale nejen to. Ze Lvova přišli do Wrocławu téměř všichni tamní tramvajáci, mnoho hostinských a restaurátérů. A tak tehdy, na konci devadesátých let, byla Wrocław místem, kde bylo možné ochutnat nejlepší z polsko-ukrajinské kuchyně Lvova a Halíče. Pro Poláky, kteří sem přišli z jiných částí Pol-

ska, třeba z Katowic, jako inženýr Karol Nowik, byla Wrocław díky Lvovanům zvláštním městem. „Tí ze Lvova jsou jiní, otevřenější, pohostinnější, jako by žili ze dne na den, budoucnost je moc nezajímá. Wrocław je díky nim úplně jiná než třeba Varšava, nebo ty mě Katowice,“ říká Nowik.

Ze Lvova do Wrocławu se přestěhovala i nejslavnější polská knihovna na Ossolineum. Jen místo polsko-ukrajinských zdí je teď ve zdech německé slezské univerzity. Wrocławské parky zaplnily Lvovské pomníky, například hraběte Aleksandra Fredra, velkého básníka a dramatika polského romantismu, který má hrob kdesi na Ukrajině.

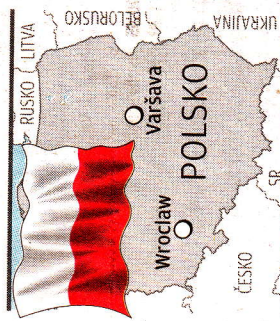
Za jeden z největších výkonů Lvovských Poláků, výkon, který se téměř vymyká lidskému chápání, je možné považovat přemístění Raciawického panoramatu, monumentálního 115 metrů dlouhého a patnáct metrů vysokého obrazu

jedné z vítězných polských bitev během války o nezávislost v roce 1794. Neuvěřitelné je především to, že se ze Sověty okupovaného Lvova podařilo zachránit dílo, které zobrazuje porážku ruské armády Poláky a jeden ze symbolů polské národní hrdosti.

Wrocławané začali panorama rekonstruovat v divokých, ale svobodných měsících před vyhlášením stanného práva a potlačením Solidarity na počátku osmdesátých let. Po pěti letech se v rámci zvláštní hry, kterou fakticky vojenská junta hrála s polskými občany, podařilo panorama v roce 1985 slavnostně znovu uvolňovat, a od té doby před ním stojí fronty polských turistů.

Pro jiné turisty, ty z Německa, je však betonové kulová budova jen další z míst, která znesvěčují jejich „německé město“. Německý konzul Roland Kliesov je však diplomaticky korektní, byl s německou prezidentskou návštěvou v Německu, kde už především o duchodkyně, které si po válce vzaly Poláky, a ne-

musely proto jít do odsunu. „Říká se Lvova, mají možnost ještě někte-

vené, lešení zmizelo i z dalších náherných historických budov v centru, opravené byly i budovy univerzity a gotické katedrály na Tumském ostrově, zřejmě nejromantičtější místě celé Wrocławu.

Mnoha Němcům, kteří se tu narodili, nebo mají odsud rodiče, však ani to nestačí. „Poláci se snaží, ale naše Breslau bylo jiné město než to jejich. Krásné a elegantní,“ říká mi jeden německý důchodce, který si dává v restauraci na náměstí levný polský oběd a pivo.

Není sám a mnoho místních Poláků německá myšlenost rozčiluje. „Dělal jsem nedávno průvodce jedné skupině vyhnanců a po dvou hodinách jsem jim musel říci, že pokud budou ve svých útocích na Poláky dál pokračovat, tak s nimi končí,“ přiznává polský tlumočník Andrzej Bogdan. „Vždyť po válce z té jejich slavné Breslau nezbylo skoro nic, všechno jsme museli znovu postavit my, my Poláci,“ dodává našťávně.

Je léto 2012. Dálnice z Německa do Wrocławu je už hotová. Jdeme s budoucí manželkou a budoucím synem na Tumský ostrov. Snažím se mu vyprávět příběh o německém městě Breslau a vyhnancích ze Lvova. V nádherném slunečném dni jsou hospůdky na ostrovec uprostřed Odry obsypány tisíci mladými lidmi. Na jednom z mostů přidělávají turistky na hrozen dalších zámečků náš malý zelený zámeček a každý si schováváme svůj klíček. V naději, že se sem brzy vrátíme. Říkám si, že spousta zdejších breslauských Němců a spousta Wrocławanů ze Lvova mají možnost ještě někte-

